

تاریخ تطبیقی ادیان

اریک شارپ

ترجمه اعدادی
۸۹،۴،۱۷

ترجمه: دکتر گلناز حامدی

محقق، پژوهشگر و استادیار دانشگاه‌های تهران و آزاد اسلامی

انتشارات مدحت

۱۳۸۹

ادیان و عرفان

۹

-
- سرشناسه: شارپ، اریک. ۱۹۳۳ - Sharpe, eric
عنوان و نام پدیدآور: تاریخ تطبیقی ادیان. اریک شارپ. ترجمه گلناز حامدی
مشخصات نشر: تهران: مدحت، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری: ۱۹۹ ص.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۸۹۰-۳-۴
یادداشت: عنوان اصلی: Comparative religion: a history. 1975
موضوع: ادیان - تاریخ نویسی -- تاریخ
شناسه افزوده: حامدی، گلناز مترجم
رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۶: ۲ ت ۲ ش ۴۱ Bl.
رده‌بندی دیوبی: ۲۰۰ ۷۲۲
شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۸۳۱۰۴
-

انتشارات مدحت

تاریخ تطبیقی ادیان

نویسنده: اریک شارپ

ترجمه دکتر گلناز حامدی

صفحه‌آرایی: مانده رضایی

چاپ اول: ۱۳۸۹

شمارگان: ۲۰۰۰

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۸۹۰-۳-۴

صندوق پستی: ۱۱۳۶۵-۷۵۵

پست الکترونیکی: fatemehsamavati@yahoo.co.in

فهرست

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۱۱	۱- فصل اول: تاریخچه علم تطبیق ادیان
۳۷	۲- فصل دوم: مبدا دین در قلب بشر
۵۱	۳- فصل سوم: علم انسان‌شناسی و دین
۶۵	۴- فصل چهارم: توتمیسم
۸۵	۵- فصل پنجم: انواع تجربه دینی
۹۹	۶- فصل ششم: تحقیقی در شناخت آکادمیک
۱۲۷	۷- فصل هفتم: دین مقایسه‌ای و مطلق
۱۵۵	۸- فصل هشتم: فرهنگ و تاریخ
۱۶۹	۹- فصل نهم: دین، روان‌شناسی و ضمیر ناخودآگاه
۱۸۹	۱۰- فصل دهم: پدیدارشناسی در دین
۲۰۹	۱۱- فصل یازدهم: دریچه‌ای به سوی گفتگوی ادیان
۲۱۹	۱۲- فصل دوازدهم: بیست سال مباحثه بین‌المللی ۱۹۵۰-۱۹۷۰

سپاسگزاری

از کسانی که برای آماده نمودن این کتاب اینجانب را یاری نموده‌اند، شخصاً به واسطه تعهدی که احساس می‌کنم نمی‌توانم سپاسگزار نباشم.

شاید اگر به خاطر زحمات پروفیسور اس. جی. اف براندون نبود اینجانب هرگز کار در این زمینه را شروع نمی‌کردم ایشان از آغاز تحریر این کتاب باخبر بودند و در ماه‌های اولیه هنگامی که هنوز احساس می‌کردم به کمک‌هایی نیاز دارم مشوق و مشاور من بودند و امیدوارم آخرین شکل کتاب مورد تأیید ایشان باشد.

اینجانب همچنین از همکارانم در دانشگاه لانکاستر، به‌خصوص پروفیسور نینیان اسمارت و آقای مایکل پای (هم اکنون در دانشگاه لیدز هستند) که هرگاه کوشش آنان در جلب توجه اینجانب به پاسخ دادن به مسائلی در رابطه با روش مبذول نمی‌شد اینجانب بدون توجه از آنان می‌گذشتم؛ تشکر می‌نمایم. اینجانب همچنین بهره کافی از دوستی و مشاوره پروفیسور ادموند پری از دانشگاه نورت وسترن و پروفیسور سی. جاکو بلیکر از آمستردام برده‌ام، گرچه احتمالاً با تمام نتیجه‌گیری‌های اینجانب در چنین شرایطی گفته آن نویسنده قرن نوزدهم را به‌خاطر می‌آورم که می‌گوید «هیچ حکیمی به ناتوانی زبان پی نبرد مگر زمانی که برای یافتن کلامی برای سپاسگزار بودن مواجه گردد.»

لانکاستر

اریک شارپ سپتامبر ۱۹۷۴

مقدمه

علم دین بر مقایسه بی طرفانه و علمی مذاهب جهان و رویدادها در ادوار گوناگون زندگی بشر پایه گذاری شده است.

"تحقیقات محققین این رشته علمی را نباید نادیده گرفت و یا بدون توجه از آن گذشت. بدان سبب که این رشته هنوز در مراحل تکمیلی است، از این رو محققین بسیاری در کشورهای اروپا و آمریکا در حال تحقیق درباره این رشته می باشند. آنها در تحقیقات خود زمانی دستخوش یاس و نومیدی شده و گاهی به جهت نسیاجی که از تحقیقات و مطالعات خود بدست می آورند به وجد می آیند. این رشته علمی را باید مدیون کسانی باشیم که زندگی خود را وقف مطالعه در مذاهب جهان و بررسی اسناد آن نموده اند. افرادی که در زمینه علم ادیان گام برمی دارند باید برای ارزشهای دینی و خصوصیات جداگانه هر یک از ادیان احترام و ارزش قائل شده و بدانند که آنها مالک قلمرو علمی حقیقی و نوینی می باشند."

مطالب بالا سخنان ماکس مولر ادیب و زبان شناس آلمانی الاصل است که در سخنرانی نوزدهم فوریه سال ۱۸۷۰ در انستیتوی علمی لندن ایراد کرد.

در حقیقت در دنیای انگلیسی زبانان او اولین بینان گذار علم تطبیق ادیان است. کتاب او به نام مقدمه ای بر علم ادیان در سال ۱۸۷۳ به چاپ رسید پیش از او بسیاری از دانشمندان به بررسی و مطالعه علم ادیان پرداخته بودند ولی بررسی ادیان و تحقیق در این زمینه بر طبق اصول و روش علمی در حقیقت از قرن نوزدهم توسط ماکس مولر

شروع شد. او به این علم جدید نام "سرزمین جدید" می‌دهد. بعد از تالیف کتاب او، در آلمان کتابی به نام "علم ادیان" و در فرانسه نیز کتابی به همین عنوان تالیف شد. دانشمندان دیگری بر علم ادیان از نظر تطبیقی و مقایسه‌ای اندک اشاره‌ای کرده و آن را علم تطبیق ادیان یا مطالعه تطبیقی ادیان خواندند.

از سال ۱۸۷۰ تا پایان این قرن جدا از معتقدات فردی برای درک ادیان جنبه مقایسه‌ای آن در نظر گرفته شده که این امری غیرقابل اجتناب بوده و برای این منظور اعتقادات و سنن دینی گوناگون مردم جهان در دوران متفاوت تاریخ زندگی بشر مورد مطالعه و بررسی دقیق گرفته است و با در نظر گرفتن این هدف تحقیقات در زمینه سنن مذهبی و اصول ادیان جهان چه در گذشته و چه در زمان حال بانهایت دقت شروع شده و طالبان این راه حتی از جزئی‌ترین شواهدی که ممکن بود در مورد مبدء و پیشرفت تکاملی ادیان اطلاعاتی به دست بدهد چشم‌پوشی نکرده و فعالیت جدی و گسترده‌ای را در زمینه علم ادیان در جهان آغاز نمودند.

سی و هفت سال بعد در سال ۱۹۰۵ لونی اچ جردن به تدوین اولین کتاب در تاریخ وقایع دینی پرداخت، نظر این نویسنده خستگی‌ناپذیر در مورد دین تطبیقی چنین است: "تطبیق ادیان علمی است که مبدء ساختار و خصوصیات ادیان مختلف جهان را مقایسه کرده و به‌طور دقیق و صحیح اختلافات، شباهتها و درجه ارتباط بین آنها را معین نموده و در ضمن میزان برتری دینی را بردین دیگر تعیین می‌نماید. امروز وقتی که با این تعریف جردن از علم تطبیق ادیان روبرو می‌شویم ملاحظه می‌نماییم که مقداری از توصیفی که او در مورد مقایسه ساختمان و خصوصیات مذاهب مختلف نموده است مورد قبول و دارای اهمیت است ولی در مورد برتری و رجحان نسبی با مذهب دیگر این عقیده به‌کلی مردود است. علمای علم تطبیق ادیان معتقدند که در تحقیق این علم همه ادیان یکسان هستند و دین‌نمی‌توان بر دین دیگر ترجیح داد بلکه لازم است که به‌طور بیطرفانه به تحقیق در مورد تطبیق ادیان پرداخت و این یک اصل کلی و

فراموش نشدنی است. بدین جهت از زمان جردن تا کنون تغییرات اساسی و مهمی در این علم به وجود آمده است. از سال ۱۹۰۵ تا کنون علم تطبیق ادیان نیز چون سایر رشته‌های علوم با تغییرات کلی و اساسی همراه بوده و به‌طور کلی ضمن آن که روش تحقیقی فعلی آن کاملاً با گذشته تفاوت پیدا کرده در سالهای اخیر نیز دچار تحول و دگرگونی گردیده است. امروزه تخصص در یک رشته خود به صورت مستقلی، مطرح می‌شود و نه در ترکیب با سایر علوم. بدین معنی که یک زمانی علم انترپولوژی به‌طور ساده و خالص به عنوان "علم انسان" و یا انسان‌شناسی شناخته می‌شد اما امروزه رشته‌های تخصصی دیگری با عنوان‌های باستان‌شناسی، ما قبل تاریخ، مردم‌شناسی طبیعی، نژادشناسی، مردم‌شناسی اجتماعی، افسانه‌ها و اساطیر بومی و زبان‌شناسی و غیره به آن افزوده گردیده است. به همین نحو هم تحت عنوان کلی تطبیق ادیان رشته‌های جدید دیگری به وجود آمده است مثل تاریخ ادیان، روانشناسی دین، جامعه‌شناسی پدیده‌شناسی دین، فلسفه دین که تخصص در هر یک از این رشته‌های علمی مستلزم صرف سالها وقت و پیروی از روش خاص علمی مربوط به آن رشته می‌باشد. در مورد عنوان تطبیق ادیان و یا تاریخ ادیان نظرات متفاوتی ابراز گردیده است. امروزه بیشتر توجه استفاده از اصطلاح علم تطبیق ادیان است به خصوص در ممالک آلمانی زبان، در انگلستان اگرچه اصطلاح مطالعات دینی^۱ به کار می‌رود، ولی با این حال در چند دانشگاه این کشور استادان و سخنرانان از عنوان "تطبیق ادیان" استفاده نموده‌اند و حتی رشته‌ای با این عنوان در دانشگاهها وجود دارد. ولی چنانچه قبلاً نیز ذکر گردیده تا سال ۱۹۵۰ عنوان تاریخ ادیان به کار می‌رفت ولی از این تاریخ به بعد نام تطبیق ادیان حیات تازه‌ای پیدا کرد و به‌طور مثال در دانشگاه‌های ممالک فنلاند و سوئد به این علم نام "مطالعات و تطبیق ادیان" داده شد. و حتی روزنامه‌ای از ممالک اسکندیناوی به نام تمنوس^۲ از سال ۱۹۶۰ صاحب عنوان فرعی دیگری به نام

"مطالعات تطبیقی در دین" ^۱ گردید.

در حقیقت تطبیق ادیان مفهومی جزیررسی جدی و بی طرفانه موضوعات و مباحث دینی و سنن مختلف ادیان جهان ندارد و مطالب این کتاب اختصاص به یک فرهنگ یا ناحیه جغرافیایی ویژه که شامل تمام اطلاعات تاریخی و فلسفی و دینی آن ناحیه باشد ندارد. بلکه در این کتاب یک طرح کلی از موضوعات روشها، شخصیت‌های برجسته دینی و وقایع مختلف در بررسی و مقایسه ادیان مختلف داده شده است، شرح مطالب در این کتاب به ترتیب وقوع تاریخی آن نیست. علم تطبیق ادیان از یافته‌های به هم پیچیده‌ای تشکیل شده و در درجه اول سعی شده این گره‌ها از هم باز شوند. هر فصل این کتاب شامل مبحث مستقل و جداگانه‌ای است و به خصوص در قسمت دوم این کتاب به عهده خواننده است که دنبال ترتیب وقایع از نظر شرح و تفصیل تاریخی برود. سعی شده مطالب این کتاب مورد استفاده دانشجویان و استادان و متخصصین این رشته باشد. و با در نظر گرفتن این موضوع که خوانندگان این کتاب، ممکن است تنها متخصصین این رشته نباشند حتی الامکان سعی شده از اصول تکنیکی کمتر استفاده شود. این کتاب تنها برای استفاده ملل انگلیسی زبان نوشته نشده است. در این قسمت بیانیه یکی از محققین علم تطبیق ادیان پروفیسور اس ج براندن، بیان می‌شود:

"خوشبختانه بشر امروزی تا حدی به نقش دین در حل مشکلات زندگی‌اش پی برده است و همان‌گونه که ضروریست انسان امروزی راجع به سیاست، اقتصاد، پیشرفتهای علمی و فرهنگی اطلاعاتی داشته باشد کسب اطلاعاتی در مورد ادیان و مذاهب هم حائز اهمیت است چون گذشته از جنبه‌های تکاملی و یا ماوراءالطبیعی دین، اهمیت دین یک پدیده اجتماعی، اصلی، و اساسی است. مسائلی چون موضوع ذات هستی و طبیعت بشر، تقدیر و سرنوشت بشر همیشه به صورت مباحثی جالب و بی زوال وجود داشته است.